

Polska na tle Czech i Słowacji: podstawowe wskaźniki statystyczne

Jeśli przyjąć, że przebieg i powodzenie zmian systemowych w Europie Środkowej zależy nie tylko od realizowanych reform, ale także od specyficznych dla danego kraju uwarunkowań społecznych i ekonomicznych, to charakterystyki ludności oraz obiektywne wskaźniki dynamiki rozwoju porównywanych społeczeństw mogą być pomocne w zrozumieniu i interpretacji wyników badań socjologicznych. Przedstawione wskaźniki statystyczne określające obiektywną kondycję społeczno-ekonomiczną Polski oraz Czech i Słowacji dotyczą okresu, w którym prowadzone były nasze badania empiryczne, tj. 1995 roku.

Tabela 1. Podstawowe charakterystyki dotyczące ludności

Wyszczególnienie	Polska	Czechy	Słowacja
Ludność ogółem (w milionach) – 1995 rok	38,6	10,3	5,4
Ludność w miastach (w % ogółu) – 1995 rok	61,9	74,7	57,0
Ludność aktywna zawodowo (w % ogółu) – 1994 rok	44,4	48,6	46,9
Średnia oczekiwana długość życia			
mężczyźni	67,6	70,0	68,4
kobiety	76,4	76,9	76,4

Źródło: *Rocznik statystyczny 1995.*

Liczba ludności Polski jest prawie czterokrotnie większa niż Czech i niemal ośmiokrotnie niż Słowacji. Równocześnie

Polska ma najniższy odsetek osób aktywnych zawodowo. Jednak jak wynika z prognoz demograficznych (por. *Rocznik Demograficzny ONZ* z 1990 roku), ze względu na najwyższy przyrost naturalny wśród krajów stowarzyszonych z Unią Europejską, w drugiej połowie lat dziewięćdziesiątych w Polsce przyrost ludności w wieku produkcyjnym kształtował się na poziomie 184 tys. osób, podczas gdy w pozostałych krajach stowarzyszonych – ok. 270 tys. osób. W porównaniu z Republiką Czeską, Polska, podobnie jak Słowacja, charakteryzuje się relatywnie niższym współczynnikiem urbanizacji. Około 38% obywateli kraju mieszka na wsi.

Istotnym wskaźnikiem dotyczącym populacji danego kraju jest przeciętna oczekiwana długość życia. Spośród trzech omawianych państw w Polsce jest ona najkrótsza, zaś różnice pomiędzy oczekiwaną długością życia mężczyzn i kobiet są u nas największe.

Tabela 2. Dynamika Produktu Krajowego Brutto (PKB) 1990–1995

Kraj	Rok poprzedni = 100					1990 = 100
	1991	1992	1993	1994	1995	1995
Polska	93	103	104	105	107	112
Czechy	86	94	99	103	105	86
Słowacja	85	94	96	105	107	86

Źródło: *Rocznik statystyczny 1995.*

W pierwszych latach transformacji we wszystkich krajach regionu zanotowano znaczny spadek PKB. W Polsce ponowny wzrost tego wskaźnika nastąpił relatywnie szybko, bo już w 1992 roku. W momencie przeprowadzania naszych badań, w 1995 roku był o 12% wyższy niż w roku 1990. Tymczasem w Słowacji i w Czechach wzrost PKB zanotowano dopiero w roku 1994. Jego poziom w 1995 roku stanowił więc zaledwie 86% PKB sprzed 5 lat.

Pomimo wysokiej dynamiki wzrostu PKB siła nabywcza na jednego mieszkańca w dolarach USA była w Polsce 1994

roku znacznie niższa (5459 USD) niż w Czechach (8856 USD) i nieco mniejsza niż w Słowacji (6765 USD). Niezbyt korzystnie na tle sąsiadów kształtowała się w Polsce także dynamika płac realnych.

Tabela 3. Dynamika przeciętnych wynagrodzeń realnych

Kraj	Rok poprzedni = 100					1990 = 100
	1990	1991	1992	1993	1994	1994
Polska	76	100	97	97	101	95
Czechy*	–	–	106	104	106	116
Słowacja	94	72	110	95	102	76

* Wynagrodzenia w przemyśle.

Źródło: Rocznik statystyczny 1995.

Przeciętna płaca realna zmniejszała się w Polsce systematycznie od roku 1989. Nieznaczny jej wzrost – względem roku poprzedniego – zanotowano dopiero w roku 1994. Stanowiła ona wówczas 95% płacy z 1990 roku. Płace realne w Polsce utrzymywały się na nieco wyższym poziomie niż w Słowacji, były jednak znacznie niższe niż w Czechach, gdzie w 1995 roku osiągnęły poziom o 16% wyższy niż w 1990 roku.

W świetle przedstawionych danych widać, iż wzrost PKB w Polsce nie przyczynił się do poprawy bytu przeciętnego obywatela (płace realne utrzymały się na relatywnie niskim poziomie). Można więc powiedzieć, że w ostatnich latach w Polsce uwidoczniły się pozytywne tendencje dotyczące kondycji ekonomicznej kraju. Równocześnie jednak utrzymywały się stosunkowo złe warunki materialne wielu gospodarstw domowych. Towarzyszyła temu wysoka stopa bezrobocia, która w Polsce była w 1995 roku najwyższa spośród trzech omawianych krajów i wynosiła 15,2% aktywnych zawodowo, podczas gdy w Czechach tylko 3,0%, a w Słowacji 13,8%.

Jeśli jednak za wskaźnik zasobności gospodarstw domowych uznać ich wyposażenie w poszczególne dobra materialne, to okazuje się, iż pomimo ogólnie niższych dochodów w Polsce

392 *Polska na tle Czech i Słowacji*

Tabela 4. Wyposażenie gospodarstw domowych w dobra trwałe
– 1995 (w %)

Wyposażenie	Polska	Czechy	Słowacja
Telewizja kablowa i satelitarna	37,7	21,5	35,8
Odtwarzacz video	67,8	36,0	24,0
Kamera video	3,3	2,0	2,0
Pralka automatyczna	61,2	76,4	54,1
Komputer	14,7	10,7	6,8
Telefon	40,6	43,1	38,8
Samochód	52,3	61,8	50,2

relatywnie więcej osób, niż w Czechach i Słowacji ma w domu telewizję kablową lub satelitarną, video, kamerę video i komputer. W porównaniu do Czechów Polacy rzadziej posiadają natomiast samochód, pralkę i telefon.

Opracowała Katarzyna Pelczyńska-Nałęcz